

Scenariusz spaceru " Przemysłowcy" realizowanego przez Stowarzyszenie Anthill w ramach projektu "Pod Lipkami".

1. Krótki opis:

Miasto Lublin posiada długą historię, która tworzona jest przede wszystkim przez jego mieszkańców. Całkiem pokaźną grupą, dzięki której nasze miasto szybko rozwinęło się gospodarczo w wieku XIX i na przełomie XIX i XX mieli lubelscy przemysłowcy. Warto, żeby mieszkańcy Lublina wiedzieli, kim byli, czym się zajmowali i jakie ślady po swojej działalności zostawili. Na cmentarzu komunalnym na ul. Lipowej spoczywa zdecydowana większość z nich, dlatego też nasz spacer rozpoczynamy właśnie w tym miejscu.

2. Cele spaceru:

- zaznajomienie z biografiami lubelskich przemysłowców
- zainteresowanie historią Lublina i z jego zabytkami,
- kształtowanie szacunku dla osób i ważnych miejsc
- rozwijanie umiejętności uważnego słuchania i spostrzegawczości

3. Czas trwania spaceru: ok. 1,5 godz.

4. Grupa wiekowa : od 6 klasy podstawowej i wszystkich klas szkół średnie.

5. Przebieg spaceru:

- Brama wejściowa

Wprowadzenie do spaceru i krótki opis historii tego jednego z najcenniejszych cmentarzy w Polsce. Powstał około 1794 roku. Ma on wielonarodowy i wielowyznaniowy charakter, można na nim zobaczyć wiele nagrobków będących cennymi dziełami sztuki rzeźbiarskiej. Na lubelskiej nekropolii spoczywają ludzie zasłużeni dla miasta czy kraju. Część północna cmentarza kryje w sobie cmentarz ewangelicki. Szczególnie spośród wyznawców protestantyzmu wywodzi się najliczniejsza grupa przemysłowców.

- Nagrobek rodziny Vetterów

Karol Rudolf Vetter. Pochodził z niezamożnej rodziny ewangelików reformowanych wywodzącej się z Leszna. W 1829 roku zamieszkał w Warszawie, gdzie praktykował w jednym z browarów. Po zakończeniu powstania listopadowego przeprowadził się na Lubelszczyznę. W 1844 roku za okazaną cenę kupił zabudowania dawnego kościoła św. Kazimierza i klasztoru reformatów w Lublinie i założył w jego miejscu najpierw destylarnię wódek, a potem browar.

Odnosił szybko sukces dzięki produkcji zdobywającego coraz większe uznanie piwa dolnej fermentacji. W ciągu kilku lat rozbudował i zmodernizował swoje zakłady cały czas je unowocześniając. Na początku lat 80. XIX wieku jego przedsiębiorstwo należało do największych wytwórni alkoholi na Lubelszczyźnie.

Karol Rudolf Vetter aktywnie udzielał się w Lubelskim Towarzystwie Dobroczynności. Był także aktywnym członkiem lubelskiego zboru kościoła ewangelicko-reformowanego. Przez wiele lat przewodniczył kolegium kościoła ewangelicko-reformowanego w Lublinie.

Z małżeństwa z Szarlotą Julią Mende miał czworo dzieci: Augusta, Juliusza, Kazimierę i Karolinę. Jego synowie byli znanymi lubelskimi przemysłowcami i filantropami.

- August Vetter - szczególnie interesował się rozwojem szkolnictwa handlowego w Lublinie. Był honorowym członkiem Towarzystwa Pomocy dla Szkoły Handlowej w Lublinie. W 1904 roku został prezesem Rady Opiekuńczej Szkoły Handlowej w Lublinie i funkcję tę pełnił do śmierci. Położył duże zasługi przy budowie gmachu Szkoły Handlowej. Dzięki jego staraniom szkoła była pierwszą placówką oświatową w Królestwie Polskim, która otrzymała zgodę władz carskich na nauczanie w języku polskim. August Vetter był również członkiem-założycielem Kasy Pożyczkowej Przemysłowców Lubelskich oraz członkiem zarządu Towarzystwa Kredytowego Miejskiego. Przeznaczał datki pieniężne na starców i kaleki, fundował zapomogi dla ubogich uczniów Szkoły Handlowej, dokonał zapisów znacznych sum i cennych darów w naturze dla różnych osób i instytucji.
- Grób Emila Plage - W 1897 roku odkupił od ojca fabrykę. W dwa lata po przejęciu dokonał dalszej jej rozbudowy. Do prowadzenia zmodernizowanego zakładu na przedmieściach Lublina w dniu 2 stycznia 1899 roku Emil Plage zawiązał spółkę z inżynierem Teofilem Laśkiewiczem. Spółka została zawiązana na okres 10 lat pod firmą „Zakładów Mechanicznych E. Plage i T. Laśkiewicz” w Lublinie. W 1906 roku Emil Plage założył pierwszy zakład rektyfikacji spirytusu w Lublinie pod nazwą Rektyfikacja Lubelska. W 1908 r. zastosował w niej nowy sposób wyrobu spirytusu – produkcję z melasy. W 1948 roku zakład ten został upaństwowiony i funkcjonuje jako Polmos Lublin
- Grór Karola Hincza i Ludwika z Gerliczów Hincz- Ludwika była córka pierwszego przemysłowca lubelskiego Kacpra Gerlitza (później Gerlicza).
- Grób Roberta Moriza- Robert przeniósł się do Lublina, gdzie podjął pracę kotlarza u swojego krewniaka, Józefa Przybylskiego, który od 1835 roku prowadził warsztat kotlarski przy Krakowskim Przedmieściu 69. Ożenił się z córką Przybylskiego – Elżbietą – i objął szefostwo nad zakładem. Po śmierci żony ożenił się powtórnie – z wdową po Bairdzie – Antoniną z Lubowieckich, współwłaścicielką wytwórni narzędzi rolniczych przy placu Targowym.
- Grób Adolfa Fricka - współwłaściciel Browaru Frocków. Sponsor pawilonu lubelskiego na wystawie rolniczoprzemysłowej w Warszawie, pomysłodawca i współzałożyciel Kasy Przemysłowców Lubelskich, pomysłodawca i współzałożyciel Towarzystwa Kredytowego Miejskiego, fundator teatru Osteryw, pomysłodawca wodociągów miejskich.
- Grób Juliusza Vettera - Po śmierci ojca w roku 1883 Juliusz razem ze starszym bratem Augustem Vetterem stał się dziedzicem fortuny i zakładów ojca. W 1892 bracia uruchomili słodownię, wprowadzili do browaru maszyny parowe, a wkrótce rozbudowali go o przejęty browar Fricków. Po śmierci Augusta Juliusz stał się jedynym właścicielem tych przedsiębiorstw. W 1912 nabył od Baczewskich dobra Jabłonna. Prowadził także działalność filantropijną, skupiającą się zwłaszcza na edukacji młodzieży. Czynił starania zmierzające do zorganizowania w Lublinie szkoły rzemieślniczej.

- ♦ Grób Wacława Moritza - Otrzymał staranne wykształcenie w szkołach w Saksonii. Po powrocie do Lublina przystąpił do pracy w ojcowskiej fabryce, ale dopiero w 1893 roku został współnikiem, a potem głównym właścicielem. Pierwszą rzeczą, którą zrobił było unowocześnienie zakładu, na co zaciągnął dużą pożyczkę. Dzięki temu zatrudniono pięćdziesięciu robotników, którzy produkowali siewkarnie bębnowe, młockarnie, maneże i inne narzędzia rolnicze. Rosnące zapotrzebowanie na narzędzia rolnicze narzuciło konieczność zwiększenia produkcji, co z kolei ograniczone było stosunkowo niewielką powierzchnią fabryki przy Krakowskim Przedmieściu. Zapewne to, oraz coraz wyższe ceny parcel w tej części Lublina, zmusiły Moritza do szukania miejsca na nową fabrykę. Wybór padł na parcelę w widłach Bystrzycy i Czerniejówki, która została zakupiona w 1899 roku.
- ♦ Grób rodziny Hessów - W Lublinie przy ulicy Ruskiej uruchomił zakład, w którym początkowo naprawiał wagi, a później zaczął również ich produkcję, korzystając z doświadczeń amerykańskich. W 1878 roku zakupił plac przy ulicy Lubartowskiej, gdzie wybudował obiekt, w którym w 1879 roku uruchomił fabrykę wag. Zakład prowadził pod firmą Fabryka Wag „W. Hess” w Lublinie. Dziesięć lat później fabryka zatrudniała już 30 robotników i wyprodukowała 1150 wag. Oprócz wag dziesiętnych, setnych i stołowych, produkowano także wagi wagonowe, wozowe, bagażowe, ciężary i imadła. W fabryce było zatrudnionych ponad 340 robotników. Wyroby sprzedawano nie tylko w Królestwie Polskim, ale również w całej Rosji. Fabryka posiadała filie w Berdyczowie, Białymstoku, Smoleńsku oraz, od 1910 roku, w Jekaterynosławiu, którą kierował początkowo najstarszy syn Hessa, Wilhelm, a później jego zięć Klemens Borowski
- ♦ Grób rodziny Krausse - Drewniany młyn tatarski odstąpiony został w 1874 roku przez E. Grafa i Kuleszę – Edwardowi i Henrykowi Krausse, wcześniej właścicielom młyna w Kozienicach. Nowi właściciele, poczynając od roku 1880, wybudowali w miejscu starego, bardzo nowoczesny, na owe czasy, młyn wodno-parowy (wspomagany turbiną o mocy 200 KM), według planów firmy Ganz et Comp. z Budapesztu. Turbina była sprzężona z maszyną parową wspomagającą napęd młyna – stąd nazwa młyna wodno-parowy; w rezerwie na wypadek awarii był silnik elektryczny.
- ♦ Budynek Towarzystwa Kredytowego Miejskiego- ul. Ogrodowa 1- miejsce usytuowania pierwszej instytucji miejskiej udzielających kredytów hipotecznych. Pomysłodawcą i współzałożycielem był Adolf Frick. Dzięki instytucji wystartowały inwestycje przemysłowe w drugiej połowie XIX w.
- ♦ Budynek Grand Hotel- dawna siedziba Kasy Przemysłowców Lubelskich. Miejsce usytuowania pierwszej instytucji miejskiej udzielających kredytów i pierwsza instytucja udzielająca kredytów inwestycyjnych. Pomysłodawcą i współzałożycielem był Adolf Frick. Dzięki instytucji wystartowały inwestycje przemysłowe w drugiej połowie XIX w.
- ♦ Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie - miejsce powstania Muzeum Lubelskiego, dzięki współfinansowaniu przemysłowców lubelskich.
- ♦ Zespół Szkół Ekonomicznych im. A. i J. Vetterów w Lublinie - miejsce działalności Augusta i Juliusza Vetterów.
- ♦ Dawna słodownia Vetterów na u. Misjonarskiej -dawniej miejsce usytuowania Browaru Juliusza i Adolfa Fricków. Po przejęciu browaru przez Vetterów, miejsce usytuowania tymczasowego szpitala dla osób zakażonych tyfusem. Obecnie ruiny słodowni Vetterów.